

UHONOROWANI NAGRODĄ NAUKOWĄ IM. MIKOŁAJA KOPERNIKA

Doktor habilitowana Anna Barnacka i prof. Wojciech Kucharz znaleźli się w gronie laureatów Nagrody Naukowej im. Mikołaja Kopernika, przyznawanej przez Polską Akademię Umiejętności (PAU) badaczom, których prace wyróżniają się wysoką wartością naukową w dziedzinach: astronomia, nauki o Ziemi, ekonomia, filozofia przyrody, medycyna, obronna sztuka wojskowa oraz prawo.

Nagrodę w dziedzinie kosmologii i astrofizyki otrzymała dr hab. Anna Barnacka z Zakładu Astrofizyki Wysokich Energii w Obserwatorium Astronomicznym UJ za cykl pięciu prac pod zbiorczym tytułem *Opracowanie metody wykorzystania soczewkowania grawitacyjnego do pomiarów astronomicznych z wysoką zdolnością rozdzielczą*. Obecny poziom wiedzy i moż-

Dr hab. Anna Barnacka

liwości technologiczne w dziedzinie badań astronomicznych pozwalają naukowcom na eksplorację obiektów w odległych częściach Wszechświata. Niestety, wysoka precyzja

tych badań jest głównie dostępna dla najniższych zakresów energetycznych, takich jak fale radiowe, dlatego w wielu przypadkach satelity i obserwatoria osiągnęły swoje limity związane z ograniczeniami fizycznymi, jak, na przykład, wielkość teleskopów lub procesy fizyczne wykorzystywane do detekcji promieniowania elektromagnetycznego. – *Wiele pytań dotyczących ewolucji wczesnego Wszechświata albo*

wytwarzania wysokoenergetycznego promieniowania gamma przez relatywistyczne strugi materii w pobliżu supermasywnych czarnych dziur pozostałoby bez odpowiedzi. Zaproponowałam zakres metod, które pozwalają wykorzystać relatywistyczne zjawisko zakrzywienia czasoprzestrzeni jako „kosmiczne teleskopy”, pozwalające na badania odległego Wszechświata z wysoką rozdzielczością we wszystkich zakresach energetycznych. Efekt ten, znany jako soczewkowanie grawitacyjne, powoduje powstawanie wielokrotnych obrazów źródła z opóźnieniami czasowymi pomiędzy tymi soczewkowanymi obrazami. Zarówno opóźnienia czasowe, jak i pozycje obrazów zależą od lokalizacji źródła w płaszczyźnie soczewki grawitacyjnej. Zatem obserwowane efekty soczewkowania grawitacyjnego mogą zostać wykorzystane do precyzyjnej lokalizacji źródła w różnych zakresach energetycznych emisji – wyjaśniała laureatka. Ma ona bogate doświadczenie w przetwarzaniu sygnałów, analizie danych i modelowaniu, tworzeniu oprogramowania, a także budowaniu infrastruktury i oprzyrządowania dla systemów wymagających kosmicznej precyzji. Warto również dodać, że dr hab. Anna Barnacka zajmuje się współpracą

Prof. Wojciech Kucharz

z biznesem oraz uczestniczy w licznych badaniach multidyscyplinarnych. Jest założycielką i dyrektorem firmy MindMics, która opracowała przełomowe badania w zakresie precyzyjnego monitorowania danych w medycynie. Użyła stypendium NASA im. Alberta Einsteina na Harvardzie.

Nagrodę w dziedzinie matematyki otrzymał prof. Wojciech Kucharz z Katedry Funkcji Rzeczywistych

Instytutu Matematyki Wydziału Matematyki i Informatyki UJ za przedstawienie wyników w ramach rzeczywistej geometrii algebraicznej. Jest to zaawansowany dział współczesnej matematyki, który zajmuje się badaniem obiektów określonych za pomocą równań i nierówności wielomianowych. Najprostsze przykłady takich obiektów możemy spotkać już w programie nauczania matematyki w szkole średniej. Są to, na przykład, proste, płaszczyzny, okręgi, parabole, stożki, sfery, koła czy kule. Uogólnieniami tych elementarnych przykładów są rzeczywiste zbiory algebraiczne i semialgebraiczne w dowolnym wymiarze. Istnieje również kilka naturalnych klas przekształceń zbiorów algebraicznych i semialgebraicznych. – *Szczególne znaczenie mają twierdzenia aproksymacyjne, pozwalające w wielu zagadnieniach teoretycznych i praktycznych zastąpić obiekty opisane za pomocą funkcji ciągłych lub różniczkowalnych, które mogą być bardzo skomplikowane, przez obiekty mające opis wielomianowy. Moje badania naukowe należą do głównego nurtu w rzeczywistej geometrii algebraicznej. W ostatnich latach przyczyniły się one do wyodrębnienia geometrii regulous, która przyciągnęła uwagę wielu badaczy.*

Potwierdzeniem zainteresowania środowiska matematycznego badaniami prof. Wojciecha Kucharza było zaproszenie go do wygłoszenia, wraz z prof. Krzysztofem Kurdyką, wykładu na Międzynarodowym Kongresie Matematyków, odbywającym się w Rio de Janeiro w 2018 roku.

Tradycje Nagrody Naukowej im. Mikołaja Kopernika sięgają roku 1873. Wtedy to, z okazji czterechsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, gmina miasta

Krakowa ustanowiła fundację jego imienia i powierzyła Akademii Umiejętności przyznawanie ze środków tej fundacji nagród za prace naukowe z zakresu astronomii i nauk z nią spowinowaconych, czyli astrofizyki, geodezji, geografii fizycznej, magnetyzmu ziemskiego i meteorologii. Przyznawanie tych wyróżnień przerwała druga wojna światowa. Do tradycji powrócono w 1993 roku, kiedy to Rada Miasta Krakowa ustanowiła Nagrodę im. Mikołaja Kopernika

i przydzieliła jej przyznawanie Polskiej Akademii Umiejętności – co pięć lat, począwszy od 1995 roku. Wyróżnione prace muszą być opublikowane w pięcioleciu poprzedzającym przyznanie nagrody. Jej fundatorem jest gmina Kraków. Dotychczas laureatami Nagrody im. Mikołaja Kopernika zostali, między innymi, prof. Jerzy Vetulani, prof. Ewa Łętowska, ksiądz prof. Michał Heller.

Oprac. AWOJ

LAUREACI NAGRODY MIASTA KRAKOWA 2020

Profesor Jonathan Heddle oraz zespół pod kierownictwem dr. Sebastiana Glatta z Małopolskiego Centrum Biotechnologii Uniwersytetu Jagiellońskiego (MCB UJ) zostali tegorocznymi laureatami Nagrody Miasta Krakowa w dziedzinie nauka i technika. – *Nagroda Miasta Krakowa, której tradycja sięga XVI wieku, jest wyrazem uznania społeczności naszego miasta dla dokonań krakowian, którzy pracują na rzecz rozwoju i wzmacniania twórczego oraz naukowego potencjału Krakowa. W tym konkursie szczególnie doceniane są takie osiągnięcia, które budują przestrzeń dla rozwoju sztuki, działania rozwijające sektor kreatywności i wiedzy, budujące kapitał kulturowy i naukowy mieszkańców i mające wpływ na krajowe i międzynarodowe postrzeganie naszego miasta. Sektory kultury i nauki to filary rozwoju Krakowa, które decydują o sukcesie naszego miasta na wielu powiązanych polach. Serdecznie gratuluję wszystkim laureatom, życzę dalszej twórczej i owocnej pracy w służbie naszemu miastu, a także wielu innowacji i odkrywczych badań, a przede wszystkim osobistej satysfakcji z pracy i rozwoju zainteresowań* – mówił prezydent Krakowa Jacek Majchrowski.

Anna Salema-Kochan

Zespół naukowców ze Structural Biology Core Facility w MCB UJ. Od lewej: Kinga Wróbel, Klaudia Woś, dr Piotr Wilk, dr Przemysław Grudnik, dr Michał Rawski, dr Sebastian Glatt

Profesor Jonathan Heddle pracuje w Laboratorium Bionanologii i Biochemii w MCB UJ. Głównym celem prowadzonych tu badań podstawowych i stosowanych jest zbudowanie złożonych maszyn bionano lub robotów bionano. Wykorzystywanymi materiałami są białka i kwasy nukleinowe (DNA i RNA). – *W naszym laboratorium wykorzystujemy szeroką gamę możliwości, jakie daje biochemia, biologia molekularna, biologia strukturalna i techniki biofizyczne. Mamy*

nadzieję odkryć innowacyjne metody budowania nowych struktur, a ostatecznie nowe nanomaszyny, które są kompatybilne z żywymi systemami i mogą być przydatne w zastosowaniach medycznych – czytamy w opisie jednostki. Naukowcy badają również już istniejące nanomaszyny, jak topoizomeryzy i rekombinazy, zarówno w celu uzyskania wglądu w specyfikę ich działania, jak i możliwości wykorzystania ich do odkrywania i opracowywania nowych leków.